

„Éljen a király, éljen a hazai!” ^[1]

Források az utolsó magyar királykoronázás történetéhez

„Amidőn az ég kegyelmét és áldását kérném magamra, házamra és szeretett népeimre, a Mindenható színe előtt fogadom, hogy az őseim által reám hagyott örökségnek hű sáfárja leszek. Mindent meg akarok tenni, hogy mielőbb elmúljanak a háború áldozatai és borzalmai; újból meg kívánom népemnek szerezni a béke áldásait, amint ezt fegyvereink becsülete, államainak és hű szövetségeseimnek létérdeke és ellenségeink dacza megengedi.”

Bevezető

1916. november 21-én meghalt *Ferenc József* császár és király, a monarchia egyszemélyes szimbóluma, akinek a trónra léptére a legöregebbek is alig emlékeztek. A világháború harmadik évében járunk, szükségesnek látszott, hogy a kijelölt utódból mielőbb új király legyen. Maga Károly trónörökös is a mielőbbi koronázás híve volt, nem akarta uralkodását törvényen kívüli (exlex) kormányzással kezdeni, ugyanis a következő évi költségvetés elfogadásához az ország koronázott királyának a szentesítésére volt szükség. (Lásd az [1.](#) és [2.](#) sz. forrást!)

Bánffy Miklós

December elsején ült össze az országház épületében a Koronázási Ünnepeket Rendező Bizottság, *Jekelfalussy Zoltán* császári és királyi kamarás elnöke alatt. Ezen belül négy albizottságot szerveztek, mégpedig forgalmi, rendészeti, tribünjegyeket kiosztó, valamint művészeti és műszaki albizottságot, ez utóbbi elnöke lett gróf Bánffy Miklós, aki az ünnepek tényleges „főrendezőjének” mondható. A színházi ember, Bánffy volt az, aki a szervezést kézi vezérrel irányítva az eseményt igen emelkedetté és ünnepélyessé tette. A bizottságok tagja volt továbbá különböző státuszban a magyar művészi és közélet színe-java. Bánffy a művészeti tervezéshez építészeket kért fel, a koronázási templom dekorálásával *Lechner Jenőt*, az esküemlévén elkészítésével *Pogány Móricot*, a kardvágási domb elkészítésével *Kós Károlyt* bízta meg, akiknek az előkészítő csapat többi tagjával együtt a rendkívül szűkre szabott határidőn belül kellett teljesíteniük. A bizottság egyhangúlag egyetértett abban, hogy az ünnepeket a budai Várban kell megtartani, hiszen a háborús időszak a költségek kímélését indokolta.

Ferenc József búcsúszavai - Budapesti Közlöny 1916. november 23.

Jelzet: MOL K26 1916-I-3882 (1054.cs.)

Az országgyűlés december 6-án bizottságot állított fel a királyi hitlevél szövegének megszerkesztésére, ennek elnöke *Csernoch János* hercegprímás lett. Az eredeti tervezet szerint a szöveg csaknem azonos volt a Ferenc József által kiadott hitlevéllel, végül különböző módosítások után egy kiegészített tervezet fogadott el a képviselőház, majd a felsőház. A koronázás három kiemelkedő elemének a hitlevél, maga a koronázási ceremónia és a koronázási eskü tekinthető. A hitlevél és az eskü szorosan összefüggenek egymással, mindkettő egy ünnepélyes fogadalomtétel, azonban lényeges szempont az, hogy időrendben a hitlevél kiadása megelőzte a koronázási aktust és az eskü felolvasását is. Ennek alkotmányjogi oka az, hogy a hitlevélnek az országgyűlés által elfogadott és a miniszterelnök által ellenjegyzett példányának a megléte a koronázás előfeltétele volt. A megkoronázott király ebben felelős a nemzet alkotmányos jogait.

A koronázási ceremónia eseménytörténetéhez szerencsére korabeli források, valamint videó- és képfelvételek sora áll rendelkezésre. Míg Ferenc József koronázásakor 1867-ben többek között *Székely Bertalan* készített rajzokat, grafikákat, most *Benczúr Gyulát* érte a megtiszteltetés a jeles esemény művészi tolmácsolására, minisztériumi megfogalmazás szerint „csak a nemzet legnagyobb művészeinek ecsetje [...] lehet méltó tolmácsa” az ünnepély megőrkítésének. Rajta kívül persze művészek, grafikusok és fényképezők hada rögzítette az ünnepi alkalmat. Az *Érdekes Újság* által kiadott díszes kivitelezésű Koronázási Album a következő évben jelent meg, és részletekbe menően, természetesen a megfelelő pátosszal írja le az aznapi eseményeket. A kötetben *Apponyi Albert*, *Heltai Jenő*, *Krúdy Gyula*, *Molnár Ferenc*, *Móricz Zsigmond* és mások eredeti közleményei mellett neves művészek (*Pór Bertalan*, *Rippl-Rónai József*, *Rudnay Gyula*) szövegközi művei, illusztrációi, valamint a királyi pár kézírásának másolata kapott helyet. (Lásd az [5. sz. forrást!](#))

1916. december 30-án reggel *báró Jósika Samu*, a főrendiház elnöke megnyitotta a képviselőház és a főrendiház együttes koronázó országgyűlését, majd a képviselők és a főrendek hosszú sorban a Várba hajtottak. Károly és felesége, *Bourbon-pármái Zita*, valamint Ottó trónörökös reggel 9 körül huszárak sorfala között érkezett a Mátyás-templomba. A koronázási ceremóniával kapcsolatban az egykorú források egyike sem mulasztja el megemlíteni a négyéves *Habsburg Ottót*, aki lelkesedésével és szőke fürtjeivel mindenkit levett a lábáról. Az új királyt felkenték a szent olajjal, majd felöltötte a koronázási palástot, Csernoch hercegprímás és *Tisza István* mint nádorhelyettes a fejére helyezték a koronát. Az országgyűlésben megelőzőleg nagy felháborodást keltett a terv, hogy egy protestáns töltsse be a nádori tisztségnek kijáró pozíciót a római katolikus szertartáson, ezt az ellenzék mindenképp megpróbálta megakadályozni, és számos egyéb javaslatot tett Tisza mellőzésére. A vitát végül a hercegprímás döntötte el, aki állítólag ezt mondta : „*En jobban tudom, én vágyok kárdinális*”.

A Szent Koronát a Magyar Nemzeti Múzeum (MNM) részéről még a ceremónia előtt tudományos szempontból megvizsgálták azért, hogy kiderüljön, hogy van-e szükség a belső bélelés bármilyen átalakítására. Még két nappal korábban, december 28-án a Várpalotában Károly felpróbálta a koronát, és miként azt az MNM jelentése megállapítja: a „*korona tetemes bősége eleve kizárja annak bélés nélkül lehető használatát s a belső rész nyers kidolgozottsága is arra vall, hogy ahhoz kezdettől fogva sapka alakú bélést szántak.*” Az 1867-es koronázáskor beletett bélelést, amely egy aranszövetből készült bélésből és egy selyembevonatú parafa abroncsból állt, ekkor eltávolították. Az utólagos pótlás nem sikerült tökéletesen, és a ceremónia során a nem megfelelő illeszkedés következtében a korona többször is instabilnak tűnt a frissen koronázott király fején, ezt később többen baljós előjelként értelmezték.

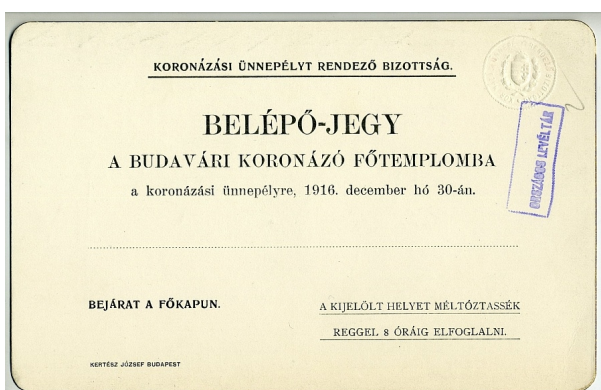

Az Unsere Krieger (többnyelvű, képes magazin) koronázási kiadása

Jelzet: MOL I 60 1916 - IV. Károly koronázása (20.d.)

Az egész koronázási szertartást talán leginkább jelképező pillanat az, amikor Károly a Szentháromság téri emlékmű tövében felállított, balusztrádos királyi esküemelőnyen kezét esküre emeli. Habár az eredeti elképzelések szerint az eskü letétele a Halászbástyán zajlott volna, azonban ezt az ötletet biztonsági okokból végül is elvetették. Az esküszöveg kapcsolódott a hitlevélben megfogalmazottakhoz, amelyben a király kijelenti, hogy Magyarország és Horvát-Szlavón-Dalmátország jogait, alkotmányát, törvényes függetlenségét és területi épségét sértetlenül fenntartja. (Lásd a 3. sz. forrást!) Az eskü után a menet az ország összes megyéjének földjeit is magába foglaló, Kós Károly által tervezett koronázási dombhoz vonult. Itt a király Krózosz, a fehér arab mén hátán, a domb tetején kardjával szimbolikusan a négy égtáj felé suhintott. Amikor azonban a dombról levágtatott, mintha megbillent volna a fején a korona...

A koronázás szertartásának utolsó pontja a koronázási ebéd volt a királyi palotában, ez a korona levételével indult. Maga az ebéd szimbolikus jelentőségű, a díszmagyaros főurak által némán felhordott tálakhoz senki sem nyúlt, azokból senki sem evett. Végül az „*Éljen a király!*” felhangzásakor Károly „*Éljen a haza!*” felkiáltással válaszolt.

Belépőjegy a budavári koronázó főtemplomba

Jelzet: MOL K 26 1917-I-2 (305.) (1094.cs.)

A szertartás befejeztével a tömeg egy kis „szuvenír” reményében megrohamozta a különböző helyszíneket, a koronázási domb földjének és a templombelső díszítései elszállításától megkímélve a szervezősége. A széles nyilvánosság számára már nem látható *defilier-cour*, azaz udvari felvonulás és bemutatkozás a királyi családnak a palotában zajlott. Mivel a frissen koronázott uralkodó és családja már este vonattal vissza szándékozott térni Bécsbe, így a jelenlévő urak és hölgyek nagy létszámára való tekintettel a felvonulást a végén fel kellett gyorsítani, és a tömeges bemutatkozásra kellett szorítkozni. A magyar fővárosból való hirtelen távozást a közvélemény zokon is vette.

A koronázás alkalmából a minisztertanács hozzájárult ahhoz, hogy a magyar közélet egynehány kiváló egyénisége legfelső szintű kitüntetését kapjon, amelyeket a következő évben, az egyéves évforduló kapcsán továbbiak következtek, elsősorban a rendezőség tagjai munkájának elismeréseként. Többek között titkos tanácsosi méltóságot, a Lipót-rend nagykeresztjét és lovagkeresztjét, Vaskorona-rendet és a Ferenc József-rend nagykeresztjét adományozták összesen mintegy 40-50 fő részére. A díjazottak közt volt például *Bethlen István gróf* és *Klebensberg Kunó*, ők valóságos belső titkos tanácsosi (titkos tanácsos) címet kaptak. A császárné és királyné nevében pedig „emberbaráti és közegészségügyi téren kiváló érdemeket szerzett” hölgyek kapták meg az Erzsébet-rend kitüntetését. Ugyanakkor, mint a koronázások történetében évszázadok óta mindig, aranyarkantyús vitézeket is avattak. A korábban kosztümtervező Bánffy színpadias mozzanatként rendezte meg az avatási jelenetet. A frontkatonák mindennapi egyenruhájukban való megjelenésével a harctér és a lövészárkok eleve nem kaptak meg a koronázótemplomban, ez a jelenlévőket és magát a királyt is megrendítette. Így emlékszik vissza a főrendező: „*Valóban a Divina Comediába illő fordulat! Csak más sorrendben: A Paradiso előbb, azután az Inferno.*” Ezen momentum azonban nem aratott osztatlan sikert az úri világ szemében, az udvarmesteri tisztségéből való felmentés lett később a jutalma.

Az Érdekes Újság koronázási számának címlapja (Forrás: képkönyvtar.hu [2])

A magyar közélet egynehány tagja a történelmi múltra és a vagyoni helyzetre való hivatkozással rangemelésben részesült, a mindannyiukat megillető örökös főrendiházi tagsággal egybekötve. Érdekességként megemlítendő, hogy a címadományozási értesítések kiküldésekor valamiféle porszem csúszhatott a gépezetbe, hiszen a honti nagybirtokos *Ivanka László* helyett egy másik, *draskóczi és jordanföldi Ivanka László* címére érkezett értesítés a Nógrád megyei Szirákra. A megyei főispánnak, Degenfeld Lajosnak gyanús lett a dolog, ezért Tisza István miniszterelnök véleményfét kérte ki az ügyben, aki azonnali válaszában kérte ezen „sületlen tévedés” helyesbítését. (Lásd a 4. sz. forrást!)

Az új uralkodót és családját trónra lépésük alkalmából az ország minden részéből érkező hódoló feliratokkal és ajándékokkal halmozták el. A lelkes ajándékozási kedv szemléletes példája Brassó városa, amelynek polgárai a töröcsvári várkastély felajánlásával igyekeztek biztosítani a királyt tántoríthatatlan hűségükről. A vár 1498 óta a város zálogbirtoka, majd 1651-től szabad tulajdona volt mindaddig, és általában igen jó karban tartották. Károly - előzetes tájékozódás után - a felajánlást elfogadta, majd a várat Zita királynénak ajándékozta. (Lásd a 6. sz. forrást!) Aztán hamarosan Mária román királyné birtoka lett. A vár ma Románia egyik jelentős turisztikai nevezetessége, népszerűségét annak köszönheti, hogy a legendás *Vlad Tepes*, azaz Drakula gróf egyik kastélyaként tartják számon.

A forrásokat a ma érvényes helyesírásnak megfelelően közöljük, de a korjelző kifejezéseket meghagytuk.

Töröcsvár

Források

1.

Habsburg Károly proklamációja trónra lépése alkalmából

1916. november hó 21.

Népeimhez!

Házammal és hű népeimmel együtt mély megindulással, megrendülve állok ama nemes uralkodó ravatalánál, aki közel 70 éven át viselte gondját a monarchia sorsának.

A Mindenható kegyelme kora ifjúságában hívta trónra őt és erőt adott neki, hogy késő aggkórúig súlyos emberi szenvedéstől meg nem ingatva és meg nem törve, kizárólag uralkodói tiszte és népeinek forró szeretete által eléje szabott kötelességének szentelje magát.

Az ő bölcsessége, belátása és atyai gondoskodása alkotta meg a békés együttélés és szabad fejlődés állandó alapjait; súlyos zavarok és veszélyek közül, jó és rossz időkön át vezette Ausztria-Magyarországot a béke hosszú, áldásos idején keresztül a hatalomnak arra a magas polczára, amelyen ma, hű szövetségeseikkel karöltve, állja a harcot mindenfelől reá törő ellenséggel szemben.

Az ő művét kell folytatnom és befejeznem.

Viharos időkben lépek őseimnek fenkölt elődöm által teljes fényében reám hagyott tisztos trónjára.

A cél még nincsen elérve, nem tört még meg ellenségeinknek az a balhiedelme, hogy támadásaik folytatásával legyőzhetik, sőt szétrombolhatják a monarchiát.

Egynek érzem magam népeimmel abban a hajthatatlan elhatározásban, hogy végig küzdjem a harcot olyan béke kiküzdéséért, amely biztosítja monarchiám fennállását és a zavartalan továbbfejlődés szilárd alapjait.

Büszke bizalommal számítok reá, hogy hősvéderőm, népeim áldozatkész hazaszeretetére támaszkodva, hű fegyverbarátságban a szövetséges haderőkkel, Isten segítségével vissza fogja verni az ellenség összes támadásait s győzelmes befejezéshez juttathatja a háborút.

Éppen olyan megingathatatlanul bízom abban, hogy monarchiám, amelynek hatalma a benne egyesült két államnak régi törvényekben megírt, harcban és veszélyben újra megpecsételt elválaszthatatlan sorsközösségében rejlik, be és kifelé megedzve és megerősödve fog ebből a háborúból kikerülni. És bízom abban is, hogy az összetartozandóság tudatától és mély hazaszeretettől áthatva a küllellenség leverésére áldozatkész elszántsággal egyesült népeim együtt fognak működni a békés erópótlás és megújulás munkájában is, hogy a belső virágzás, fejlődés és megerősödés korszakát bizonyítsák a monarchia két állama s a hozzájuk csatolt tartományok: Bosznia és Hercegovina számára.

Amidőn az ég kegyelmét és áldását kérném magamra, házamra és szeretett népeimre, a Mindenható színe előtt fogadom, hogy az őseim által reám hagyott örökségnek hű sáfárja leszek.

Mindent meg akarok tenni, hogy mielőbb elmúljanak a háború áldozatai és borzalmai; újból meg kívánom népemnek szerezni a béke áldásait, amint ezt fegyvereink becsülete, államainak és hű szövetségeseimnek létérdeke és ellenségeink dacza megengedi.

Népeimnek igazságos, szeretetteljes fejedelme akarok lenni; alkotmányt és törvényt tiszteletben kívánom tartani. Gondosan fogok őrködni a jogegyenlőség felett. Állandó törekvéseimet népeim erkölcsi és szellemi javának előmozdítására, szabadság és jogrend oltalmára és arra irányítom, hogy a társadalom munkás tagjai számára becsületes munkájuk gyümölcsét biztosítom.

Elődömtől örökölt drága örökségem korona és nép ragaszkodása, kölcsönös bizalma is. Magasztos, de súlyos uralkodói hivatásom kötelességeinek teljesítéséhez ebből merítek erőt.

Ausztria-Magyarország elpusztíthatatlan életerejébe vetett hittel, népeim iránt érzett mélységes szeretettől áthatva állítom életemet és minden erőmet e magasztos feladat szolgálatába.

Kelt, ~~Bécsben~~ Wienben 1916. november hó 21.

Károly s.k.

Jelzet: Magyar Országos Levéltár, Miniszterelnökségi Levéltár K26-1916-I-3882 (1916-I-3894) (1054.cs.)

2.

Habsburg Károly trónörökös utasítása Tisza István miniszterelnöknek a koronázási előkészületekre

1916. évi november hó 23.

kézírással: a hivatalos lap holnapi számának élén meg fog jelenni a következő királyi kézirat

Kedves Gróf Tisza!

Attól a szándéktól indítatva, hogy Magamat Magyarország s Horvát-Szlavon és Dalmátországok királyává mielőbb megkoronáztassam, utasítom Önt, hogy az országgyűléssel érintkezésbe lépve, idevágó javaslatait terjessze Elém.

Kelt Bécsben, 1916. évi november hó 23.-án

Károly s.k.

gróf Tisza István s.k.

Jelzet: Magyar Országos Levéltár, Miniszterelnökségi Levéltár K26 1916-I-3882 (3902.) (1054.cs.)

3.

A koronázási eskümintá Tisza István miniszterelnök felterjesztésével

4525.sz.

I 3882 Budapest, 1916. december 23.

M. Kir. Miniszterelnökség

Érk.: 1916. dec. 27.

hódolatteljes felterjesztése

Gróf T I S Z A I S T V Á N

magyar királyi miniszterelnöknek

Az országgyűlés két háza által elfogadott koronázási hitlevéltervezet és eskümintá bemutatása valamint a koronázás alkalmával a nádori teendőket végző megbízott személyére nézve a magyar országgyűlés által megejtett választás eredményének bejelentése tárgyában.

Legkegyelmesebb Úr!

Hódoló mély tisztelettel bátorkodom Császári és Apostoli Királyi Felsőgednek 1/. és 2/. alatt legalázatosabban bemutatni az országgyűlés két háza által elfogadott és a két ház elnökei, valamint jegyzői által aláírt koronázási hitlevéltervezetet és eskümintá végleg megállapított szövegét, amely eredeti okiratokat a hitlevél átnyújtó küldöttség szónokának: az esztergomi érsek Ő Eminentiájának kezeihez juttattam.

Addig is míg ez az átnyújtás megtörténhetik, bátorkodom Felsőgednek az országgyűlés által elfogadott hitlevél- és eskümintá szövegét / . és 2/. alatt hódolattal mellékelni és a következő legalázatosabb felterjesztést tenni.

Az országgyűlés által elfogadott hitlevéltervezet Császári és Apostoli Királyi Felsőgednek nagy címét, miután e nagy cím végleges megállapítására vonatkozó tárgyalások Felsőged osztrák kormányával még nem voltak befejezhetőek, abban az alakban tünteti fel, amelyet az 1867 évi hitlevél mutat, s attól mindössze abban különbözik, hogy az „Apostoli Király” cím közvetlenül csak Magyarországra vonatkozik.

A hitlevéltervezet bevezetése a továbbiakban mindenekelőtt elsorolja a trónnak azokat a közvetlen várományosait, akik az 1723.évi 1. és 2. törvénycikknek értelmében Császári és Apostoli Királyi Felsőged előtt a trónra lépni hivatottak lettek volna, de még megdicsőült I. Ferenc József Ő Felsőge életében vagyis mielőtt a trónöröklés Rájuk nézve megnyílna, elhaláloztak.

Ebben a felsorolásban a bevezetés az elhunyt Felsőged Főherceg Urakat azzal a címmel illeti, amelyet a közös cím megállapítása tárgyában 1915. évi október hó 11-én és 1916. évi márczius hó 5-én kelt legfelső elhatározásokhoz mellékelte címerleírások tartalmaznak.

Miután a hitlevéltervezet az uralkodásnak Felsőged által történt átvételét megállapítja, hivatkozik a folyó évi november 21-én kelt kegyelmes királyi leiratra, melyben Felsőged megkoronáztatása iránt legmagasabb szándékát legkegyelmesebben kifejezni méltóztatott. Ezzel kapcsolatban a tervezet Felsőgednek személyes tapasztalatai alapján szerzett és a magyar állam népének hősiességével és önfeláldozásával megerősített meggyőződéséeként kifejezésre juttatja azt a gondolatot,

hogy a magyar királyi trón hatalmának legbiztosabb bástyáit és az állam tartós fejlődésének és felvirágoztatásának leghathatósabb tényezőit a Királynak és a nemzetnek teljes, félreértések által meg nem zavart kölcsönös bizalma és az ezredéves alkotmány folytonossága és egészséges működése alkotják.

A hitlevél bevezetésének ezeket a gondolatait az országgyűlés teljesen újonnan állapította meg. Felvételükhöz Felséged kormánya Felségednek szóbelileg adott legkegyelmesebb felhatalmazása alapján hozzájárult.

Ezeknek előrebocsátása után következik a hitlevéltervezet bevezetésében az a megállapítás, amely szerint az országgyűlés Felséged elé járul, hogy az ország jogainak biztosítására a hitlevél öt cikkét elfogadni, királyi hatalmával helyben hagyni, és megerősíteni s mind legmagasabb Személyében megtartani, mind mások által megtartatni méltóztassék.

A hitlevéltervezet bevezetése az 1867 évben használt „Magyarország és társországai” megjelölést váltakozva használja a „Magyarország s Horvát-, Szlavón- és Dalmátországek” megjelöléssel E két megjelölésnek mindegyike törvényes megjelölése a magyar szent korona országainak, és mind a kettő előfordul az 1868 évi XXX. törvénycikkbe iktatott közös alaptörvényben.

A hitlevéltervezetnek a bevezetést követő öt cikke az 1712 év óta, vagyis Felséged néhai dicső őseinek: VI., illetőleg III. Károly királynak hitlevele óta lényegileg azonos tartalmú. A jelenleg megállapított öt cikk majdnem szó szerint is megegyezik megdicsőült I. Ferencz József Ő Felsége által kiadott hitlevél cikkeivel. Eltér azonban az utóbbitól annyiban, hogy „Magyarország és társországai” megjelölés helyett, tekintettel Magyarország s Horvát-, Szlavón- és Dalmátországeknek az 1868 évi XXX. törvénycikkbe iktatott közös alaptörvényére, mindenütt a „Magyarország s Horvát-, Szlavón- és Dalmátországek” elnevezést használja; továbbá, hogy az 1. cikk ott, ahol az ország jogainak alkotmányának törvényes függetlenségének, szabadságának és területi épségének biztosításáról van szó, az 1868: XXX. törvénycikkbe iktatott közös alaptörvény 1. és 2. §-ának egyenes és határozott rendelkezései következtében oly záradékkal bővült, amely „a Magyarországgal egy és ugyanazon állami közösséget képező Horvát-, Szlavón- és Dalmátországek integritását és országos alkotmányát” is megemlíti.

A hitlevél befejezése, amely az előterjesztett öt cikkhez a királyi hozzájárulást s az annak megtartására vonatkozó ígéretet tartalmazza, csak annyiban tér el az 1867 évi hitlevél befejezésétől, hogy a „Magyarország és társországai” megjelölés helyett itt is a „Magyarország s Horvát-, Szlavón- és Dalmátországek” megjelölést használja.

A koronázási hitlevél horvát nyelvű példánya tárgyában később lesz szerencsém legalázatosabb előterjesztésemet megtenni.

A koronázási eskű mintája, eltekintve a társországeknek a hitlevélnél már jelzett megjelölésétől, továbbá attól, hogy az azóta alkotott 1868:XXX. t.c 2.§-ából folyóan Horvát-, Szlavón- és Dalmátországek integritására és országos alkotmányára is utal, szintén szó szerint megegyezik a megdicsőült I. Ferencz József Ő Felsége letett koronázási eskű szövegével. Császári és Apostoli Királyi Felséged című az eskűmintát az 1868 évi november hó 14-én kelt legfelsőbb kéziratnak megfelelően szerkesztett kis címet tartalmazza.

Mindezeknek alapján hódolatteljesen kérem Császári és Apostoli Királyi Felségedet, méltóztassék jelen legalázatosabb előterjesztésemet tudomásul venni, az országgyűlés küldöttsége által átnyújtandó s a fentebbiekben ismertetett hitlevél szövegéhez kegyelmes beleegyezésével hozzájárulni és egyúttal megengedni, hogy a hitlevél szövege ünneplés alakban kiállítva, legmagasabb aláírás végett Felséged elé terjesztessék, és hogy az országgyűlés a legkegyelmesebben aláírt hitlevél átvétele végett Felséged színe előtt megjelenhessék.

Egyúttal méltóztassék a mellékelt koronázási eskűmintát, amelynek tervezetét az országgyűlés küldöttsége a koronázási hitlevél tervezetével együtt Felségednek szintén átnyújtani bátorodik, legkegyelmesebben tudomásul venni.

Egyidejűleg bátorodom legalázatosabban kijelenteni, hogy a magyar országgyűlés képviselőháza folyó évi december hó 20-án tartott ülésében a legmagasabb koronázás alkalmával a nádori teendőket végző megbízottul engem választott meg, amely választáshoz a főrendiház ugyanaznap tartott ülésében hozzájárult.

Amidőn még legalázatosabban megjegyezni bátorodom, hogy az esztergomi érsek Ő Eminentiája folyó hó 28-án az országgyűlés együttes megjelenése alkalmával fogja Felségednek ezen választáshoz való legkegyelmesebb hozzájárulását legalázatosabban kikérni, azzal a legalázatosabb kérelemmel bátorodom Felséged elé járulni, hogy a mély tisztelettel bemutatott hitlevéltervezet és eskűmintához legkegyelmesebben hozzájárulni, s a nádorhelyettes választásának megerősítését illetve legfelsőbb elhatározását annak idején az országgyűléssel élőszóval legkegyelmesebben közölni méltóztassék.

Ezen legalázatosabb felterjesztés elfogadása reményében bátorodom az ilyen értelemben szerkesztett legfelső elhatározás tervezetét idezártan 3/. alatt hódolatteljes tisztelettel bemutatni.

Tisza

A magyar miniszterelnököm által bemutatott koronázási hitlevéltervezet és eskűmintát jóváhagyom s a koronázás alkalmával a nádori teendőket végző megbízott személyére vonatkozó jelentést tudomásul veszem.

Kelt: Bécsben, 1916. évi december hó 26-án.

Károly

Koronázási eskűmintát.

Mi, I. Károly, Isten Kegyelemből Ausztria Császára, Csehország Királya stb. és Magyarország e néven IV. Apostoli Királya, mint Magyarország s Horvát-, Szlavón- és Dalmátországeknek Örökös és Apostoli Királya, esküszünk az élő Istenre, boldogságos Szűz Máriára s az Istennek minden szentekre (!) hogy az Isten egyházait, Magyarország s Horvát-, Szlavón- és Dalmátországek törvényhatóságait, s egyházi és világi minden rendű lakosait jogaikban, kiváltságaikban, szabadságukban, szabadalmaikban, törvényeikben, régi jó és helybenhagyott szokásaikban megtartandjuk, mindenkinek igazságot szolgáltatunk, Magyarország s Horvát-, Szlavón- és Dalmátországek jogait, alkotmányát, törvényes függetlenségét és területi épségét, valamint a Magyarországgal egy és ugyanazon állami közösséget képező Horvát-, Szlavón és Dalmátországek integritását és országos alkotmányát sértetlenül fentartandjuk, dicsőült II. András király törvényeit, kivéve mindazonáltal azon törvények 31. cikkének záradékát, mely így kezdődik: „Quodsi vero Nos”, egészen azon szavakig: „in perpetuum facultatem”, megtartandjuk; Magyarország s Horvát-, Szlavón- és Dalmátországek határait és ami ezen országokhoz bármi jog és címen tartozik, el nem idegenítjük, se meg nem csonkítjuk, sőt amennyire lehet, gyarapítjuk és kiterjesztjük, s megteendjük mindazt, amit ezen országaink közjávára, dicsőségére és öregbítésére igazságosan megtehetünk. Isten minket úgy segéljen, s annak minden szentjei.

Elfogadta az országgyűlés képviselőháza 1916. évi december hó 18-án, főrendiháza pedig 1916. évi december hó 20-án tartott ülésében.

Báró Jósika Samu

a főrendiház elnöke

Szász Károly

a képviselőház alelnöke

Gróf Csekonics Sándor

a főrendiház jegyzője

Szójka Kálmán

a képviselőház jegyzője

A koronázási hitlevél szövegét [lásd itt](#) ^[3].

Jelzet: Magyar Országos Levéltár, Miniszterelnökségi Levéltár K 26 1916-I-3882 (1916-4525) 1054. cs. Eredeti, gépelt forrás

4.

Degenfeld Lajos, Nógrád vármegye főispánja és Tisza István miniszterelnök levélváltása Ivánka László bárói címéről

1917. január

Kedves barátom!

103/1917. M.E. I.sz.a. aláírásod mellett egy hivatalos levél érkezett. Ivánka László Nógrád megye sziráki járás főszolgabirájához, melyben értesítetik, hogy Ő Felsője által bárói ranggal ruháztatott fel. Ezen levél tényleg hozzá Szirákra lett intézve, de összevetve a körülményeket, úgy ő, mint én azon nézetben vagyunk hogy a levél tévesen lett hozzá intézve, amennyiben ő nem nagybirtokos és megyei szolgálatán kívül a közügyekben jelentősebb szerepet sohasem játszott. Hanem valószínűleg rokonát a másik Ivánka Lászlót illeti, ki Hontmegye Felső-Szemerédi nagybirtokos, országos képviselő és kinek neje báró Frautenberg születés. Jelen soraimat azért intézem hozzád, mert nem szeretném hogy egy esetleges tévedés neked kellemetlenséget okozzon.

Arra kérek tehát légy Kegyes értesíteni, hogy sejtelmünk való-e, vagy pedig a rangemelés mégis az idevaló Ivánka Lászlót illeti-e. Ha csakugyan tévedés volna e dologban, kérem utasításodat azíránt, hogy Ivánka minő eljárást kövessen, miáltal az esetleges tévedés reparálható lenne. Magán levelet kérek tőled, mit én Ivánka barátommal közölnék, a mi teljesen megfelelne, amennyiben ő már eleve kijelentette, hogy utasításod szerint fog eljárni.

Válaszod kérve, rokoni szeretettel vagyok.

Szirák 1917 Január 20

igaz híved
Degenfeld Lajos

Jelzet: Magyar Országos Levéltár, Miniszterelnökségi Levéltár K26 1917-I-2 (103.) (1094.cs.)

gr. Degenfeld Lajos Ő Exc.nak

Budapest, 1917.január 23.

Kedves barátom!

E perczben veszem leveledet; persze, hogy ostoba tévedés történt, a honti nagybirtokos Ivánka Laczi kapta a bárói rangot. Légy szives kérlek Ivánka főszolgabiró előtt e sületlen tévedést kimenteni s őt megkérni, hogy az iratokat azonnal küldje a miniszterelnökséghez vissza.

Szívből üdvözöl

igaz híved
Tisza s.k.

Az irat jelzete: Magyar Országos Levéltár, Miniszterelnökségi Levéltár K26 1917-I-2 (103.) (1094.cs.)

5.

Beszámoló a koronázási album céljaira

1917. február

Magyar Királyi Miniszterelnök

M.E. 790 szám érkezett 1917 III/25 Ezzel Elintézve

I. ügyosztály

Tárgy:

Hivatalból

A képviselőház elnöki osztálytanácsosa félhivatalos megkeresése tárgyában, amelyben a képviselőházi koronázási emlékkönyv céljaira a rendelkezésre álló adatok közlését kéri.

Az elnöki osztály tanácsosainak a másolatban itt fekvő félhivatalos levél kíséretében megküldött az ügyirathoz másolatban csatolt összefoglalás.

További intézkedést nem igényelvén

a d a c t a teendő

Budapest, 1917. február hó 25-én

Tóth Ferencnek

Másolat

K e d v e s B a r á t o m !

A kívánt adatokat a hozzátartozó listákkal együtt szíves rendelkezésedre bocsátom.

Azt hiszem, felhasználandó anyagot adtam a koronázási album céljaira, szíves elnézetedet kérem azonban, hogy formája szerint nyers anyagot küldök, ámde légy jó figyelembe venni azt a körülményt, hogy orvosi szigorú parancsra és utasításra szanatóriumba vonulok vissza és teljesen kimerült állapotban iparkodtam teljesíteni kívánságodat.

Szivből üdvözl

igaz hived

Marsovszky s.k.

I.

Királyi biztosok kinevezése.

Ősi szokás szerint a szent koronának és a koronázási jelvényeknek a várpalotából a koronázó templomba való átvitele és visszahozatala körüli teendők ellátása végett biztosok neveztetnek ki.

Az 1916 évi december hó 30.-án tartott koronázás alkalmából a m. kir. miniszterelnök előterjesztésére Ő Felsége gróf Khuen-Hédervary Károly és gróf Dessewffy Aurél b.t. tanácsost nevezte ki királyi biztosná.

II.

Zászlós-urak helyettesítése.

Az előző koronázások alkalmával is megtörtént, hogy Ő felsége legmagasabb engedélyével egyes zászlósurak, akik magas koruk, illetve egészségi állapotuk fogyatékosága következtében akadályozva voltak a zászlósuri méltósággal járó teendők ellátásával mások által helyettesítettek.

Ő Felsége IV. Károly megkoronáztatása alkalmából is felmerült a helyettesítések kérdése és pedig olyképpen, hogy egyes zászlósurak egyáltalában képtelenek voltak a szertartáson részt venni, így tehát ezeknek általános helyettesítéséről történt gondoskodás, voltak pedig olyan esetek is, hogy a zászlósurak a templomi szertartás alatt képesek voltak a méltóságukhoz kötött teendőket ellátni, viszont pedig a lovas menetben helyettesítésükről kellett gondoskodni.

A csatolt jegyzék pontosan ismerteti a helyettesítéseknek személyi vonatkozásait.

III.

Zászlóvivők.

A zászlóvivők kijelölésénél érvényre jutott az a felfogás, hogy IV. Károly király és Zita királyné Ő Felségeik megkoronáztatása alkalmából a hagyománynak megfelelően a koronázási zászlók vitele ugyan azon családoknak biztosították, akiknek tagjai az 1867. évi koronázási szertartásoknál hasonló minőségben szerepeltek.

Ugyancsak régi hagyományos szokások szerint a zászlóvivők az általuk vitt országzászlókat örök emlékül ereiklye gyanánt megtarthatták.

IV.

Aranysarkantyus vitézek.

Tekintettel arra a körülményre, hogy az 1916. évi koronázás a háboru harmadik esztendejében ment végbe, az aranysarkantyus vitézek kijelölése összefüggésbe hozott harctéri érdemekkel, s az aranysarkantyus vitézségre csak olyan férfiak hoztak legelső helyen javaslatba, akik komoly harctéri szolgálattal érdemesültek erre a magas kitüntetésre s emiatt szem előtt tartott az a körülmény is, hogy harctéri szolgálat által érdemesült olyan egyének üttessenek aranysarkantyús vitézekké, akik az ellenség előtt tanúsított vitéz magatartásukért háborus kitüntetésben részesítettek.

V.

A Diplomáciai testület meghívása

A miniszterelnök a magyar kormány nevében felkérte a közös külügyminister urat a Bécsben akkreditált missiók vezetőinek és a külképviseleti diplomáciai testület személyzetének meghívására.

Helyszűke miatt a templomban csak a missiók vezetői dámaikkal együtt voltak elhelyezhetők, a diplomáciának egyéb tagjai pedig a pénzügyministerium palotájába hívtak meg a kormány részéről.

A diplomaták kivétel nélkül meghívót kaptak a koronázási ebédre és ugyanide meghívtak a missiók vezetőinek feleségei.

Meghívtak végül a koronázási szertartásokhoz a Budapesten székelő tényleges főkonzulok és pedig a német birodalmi, a török, a bolgár, az amerikai és az argentinai főkonzulok, akik valamennyien hivatásbeli diplomáciai tisztviselők. Ezeknek a főkonzuloknak nejei meghívót kaptak a pénzügyministerium díszhelyiségeibe, ahonnan végignézték a koronázási szertartásokat.

Megjegyzendő, hogy a tiszteletbeli főkonzulok a koronázási ünnepélyre hivatalos meghívót nem kaptak.

VI.

Az osztrák Reichsrat meghívása.

A miniszterelnök félhivatalos levelet intézett az osztrák miniszterelnökhöz, közbenjárását kérve, hogy a magyar kormány meghívását közvetlenül az urakháza, illetve a képviselőházi elnökséghez.

A meghívásban előrebocsátott, hogy a küldöttség tagjai közül házanként csak 10-10-en lesznek a templomban elhelyezhetők, a többiek részére pedig megfelelő elhelyezés helyezettett kilátásba. Ezek a templomból kiszorult osztrák vendégek a pénzügyministerium palotájához kapcsolt tribünön helyeztetek el.

VII.

A sajtó képviselőinek elhelyezése.

Nagy körültekintést igényelt a sajtó képviselőinek elhelyezése, kiváltképp azon okból, mert a koronázási menet rövid utvonálán aránylag csak kevés nézőközönség volt elhelyezhető.

Mivel tehát a koronázási szertartások lefolyását aránylag nagyon kevesen láthatták, a legmesszebbmenő könnyítéseket kellett a sajtó hivatalos képviselőinek biztosítani a hírszolgáltatnak pontos ellátása végett.

A legtöbb nehézségek a templomi elhelyezés körül mutatkoztak, sikerült azonban a jogos igényeket kielégíteni azáltal, hogy három különböző helyen helyeztettek el a sajtó képviselői a templomban és pedig: a diplomaták páholya feletti tribünön, ahol elsősorban a külföldi sajtó képviselői, ezenkívül pedig rajzolók helyeztettek el a baptistoriumban, végül pedig az emeleti loggiákban összesen 50 helyet sikerült a sajtó képviselőinek biztosítani a templomban.

A hírszolgáltatnak ellátása érdekében a laptudósítók és a képes lapok rajzolói előnyös helyeket kaptak a tribünökön is, továbbá igazolványok a hivatásos fényképészek részére, akik a művészi albizottság által kiszemelt és megjelölt pontokról készítettek felvételeket.

VIII.

Az apostoli legátus meghívása.

Ősi szokás szerint a magyar királyok megkoronáztatása a szent szék képviselőjének jelenlétében ment végbe.

A miniszterelnök IV. Károly Ő Felsége megkoronáztatása alkalmából érintkezésbe lépett a közös külügyminister ural, aki az apostoli legátus meghívása iránt a szokásos diplomáciai lépéseket megtette.

A pápa öszentsége a bécsi nunciust gróf Valfré bibornokot bízta meg apostoli legatusi minőségben személyes képviseléssel.

Jelzet: Magyar Országos Levéltár, Miniszterelnökségi Levéltár K 26 1917-I-2 (790.) (1094.cs.)

6.

Brassó városa felajánlja a töröcsvári kastélyt az uralkodónak

Budapest, 1917. évi február hó 19.

M. Kir. Miniszterelnökség

Érk:1917 Már. 17 1011.sz.

Ő császári és apostoli királyi

FELSÉGÉHEZ

hódolatteljes felterjesztés

Gróf Tisza István

magyar királyi miniszterelnöknek

a töröcsvári kastélynak Brassó rendezett tanácsu város részéről történt felajánlása tárgyában.

Legkegyelmesebb Úr!

Brassó rendezett tanácsu város képviselőtestülete FELSÉGED megkoronáztatásának küszöbén, mult évi december hó 28-án az ellenség kiveretése után tartott első képviselőtestületi ülésében legelőször is alattvalói hűséggel megemlékezvén FELSÉGED trónraléptéről, elhatározta, hogy a koronázási ünnepély alkalmából tántoríthatatlan hűségének jeléül ajándékol felajánlja a birtokában levő töröcsvári kastélyt.

A város képviselőtestületének ezen elhatározása odaadó alattvalói hűségből és rgaszkodásból fakadt és Brassó városa ezen legmélyebb hódolatának legkegyelmesebb elfogadása ugy a városnál, mint országszerte is a legnagyobb örömmel fogadtatnék.

Ezért bátorodom FELSÉGEDNEK legalázatosabban javasolni, hogy a felajánlott ajándékot elfogadni és az e részben szükséges intézkedések megtételére felhatalmazni méltóztassék.

Ezen javaslat értelmében a Brassó r.t. város képviselőtestülete által megkoronáztatásom alkalmából felajánlott töröcsvári kastélyt hűségének és ragaszkodásának jeléül, mint Magyarország mindenkori apostoli királyának szánt ajándékot örömmel és szívélyes köszönettel elfogadom és magyar miniszterelnökkömet felhatalmazom, hogy az e részben szükséges intézkedéseket első főudvarmesteremmel való egyeztetésben tegye meg.

Kelt Badenben, 1917. évi márczius hó 14-én

Károly

Brassó vármegye főispánjának.

Ő császári és apostoli királyi Felsége folyó évi márczius hó 14.-én kelt lf. elhatározásával a megkoronáztatás alkalmából Brassó r.t. város képviselőtestülete által hűségének és ragaszkodásának jeléül felajánlott töröcsvári kastélyt, mint Magyarország mindenkori királyának szánt ajándékot örömmel és szívélyes köszönettel lk. elfogadni méltóztatott.

Addig is, amig az ajándék átvétele irányában intézkedés történhetnék hivatkozással folyó évi január hó 15.-én 106. szám alatt kelt felterjesztésére, felkérem Méltóságodat, hogy Ő császári és apostoli királyi Felsége ezen lf. elhatározását örvendetes tudomásul Brassó r.t. város képviselőtestületével közölni sziveskedjék.

Budapest, 1917. márczius 21.

Bárczy

Tisza

Jelzet: Magyar Országos Levéltár, Miniszterelnökségi Levéltár K 26 1917-I-2 (1011.) (1094.cs.)

Címkék:

[IV. Károly](#) ^[4]

[Ferenc József](#) ^[5]

[Habsburgok](#) ^[6]

[Korona](#) ^[7]

[koronázási ékszerek](#) ^[8]

koronázás ^[9]

Tisza István ^[10]

1916 ^[11]

1917 ^[12]

Kiadás: 11. évfolyam (2011) 6. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/kuriozumok/eljen_a_kiraly_eljen_a_haza.html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/kuriozumok/eljen_a_kiraly_eljen_a_haza.html

[2] <http://www.kepkonyvtar.hu/>

[3] <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=7375>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/iv-karoly>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/ferenc-jozsef>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/habsburgok>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/korona>

[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/koronazasi-ekszerek>

[9] <https://www.archivnet.hu/cimkek/koronazas>

[10] <https://www.archivnet.hu/cimkek/tisza-istvan>

[11] <https://www.archivnet.hu/cimkek/1916>

[12] <https://www.archivnet.hu/cimkek/1917>